

Asiantuntijalausunto lakivaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi Syyttäjälaitoksesta annetun lain ja oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta annetun lain muuttamisesta (HE 77/2026 vp)

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Oikeusrekisterikeskuksen (ORK) asiantuntijaa lausumaan hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi Syyttäjälaitoksesta annetun lain ja oikeushallinnon valtakunnallisesta tietovarannosta annetun lain muuttamisesta. Esitän lausuntonani kunnioittavasti seuraavaa.

Oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon yhteisrekisterinpitäjyys

Oikeushallinnon valtakunnallisen tietovarannon yhteisrekisterinpidosta säätäminen on kannatettavaa. Ehdotettu tietovarantolain uusi 7 § vastaa tosiasiallista rekisterinpitotilannetta, jossa henkilötietojen käsittelyn tarkoitusten ja keinojen määrittämiseen osallistuu useampi viranomainen.

Nykytilanteessa ORK toimii ainoana rekisterinpitäjänä, vaikka sen mahdollisuudet varmistua muiden viranomaisten tallentamien henkilötietojen paikansapitävyydestä ja täsmällisyydestä ovat rajalliset. Ehdotettu yhteisrekisterinpitäjyyttä koskeva sääntely kohdentaisi vastuuta rekisterimerkinnän tehneelle viranomaiselle, mikä on perusteltua ja välttämätöntä. Vastuun kohdentamisessa on huomioitava kunkin yhteisrekisterinpitäjän tosiasialliset mahdollisuudet määritellä henkilötietojen käsittelyn keinoja.

Yhteisrekisterinpidosta säädetään ehdotetussa 7 §:ssä pääpiirteittäin, ja rekisterinpitäjien on tämän johdosta edelleen välttämätöntä sopia siitä, miten esimerkiksi rekisteröidyn oikeuksia koskevat suojatoimet käytännössä toteutetaan. Rekisterinpitäjien väliset tarkentavat sopimukset ovat keskeisessä asemassa yhteisrekisterinpidon toimivuuden varmistamisessa. Erityisen tärkeää on sopia siitä, mikä yhteisrekisterinpitäjistä toimii rekisteröityjen yhteyspisteenä.

Voimassa olevan tietovarantolain 7 §:n 2 momenttia vastaavaa säännöstä ei sisällytettäisi uuteen pykälään. Oikeusministeriölle on kyseisessä momentissa säädetty tietovarannon kehittämistä ja käyttöpalveluiden järjestämistä koskeva tehtävä. Kyseisessä säännöksessä mainittu tehtävä kuuluu esityksen mukaan pääosin Oikeusrekisterikeskukselle, ja joiltakin osin Tuomioistuinvirastolle. Kiinnitän huomiota siihen, että ORK:n tehtäviä kuvattaessa on tärkeää hahmottaa ORK:n kaksoisrooli, joka perustuu

Dno ORK/2768/2026

Oikeusrekisterikeskuksesta annetun lain (625/2012) 1 §:ään. ORK toimii oikeusministeriön hallinnonalan tietojärjestelmien ja rekisterien rekisterinpitäjänä sen mukaisesti kuin niistä erikseen säädetään sekä välittää hallinnonalan viranomaisten ilmoittamia tietoja muille viranomaisille. Toisaalta ORK huolehtii oikeusministeriön hallinnonalan tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä yhteistyössä hallinnonalan virastojen kanssa siten kuin palvelusopimuksissa on sovittu. Oikeusrekisterikeskuksen Tietopalvelut-toimiala toimii valtakunnallista tietovarantoa koskevan säännöksen mukaisena rekisterinpitäjänä, mutta ORK:lla on myös merkittävä rooli tietojärjestelmien ylläpito- ja kehittämistehtävissä oikeusministeriön hallinnonalalla. Ylläpito- ja kehittämistehtävät perustuvat palvelusopimuksiin ja tällöin ORK toimii henkilötietojen käsittelijän roolissa asiakassektorin lukuun. Nämä kaksi tehtävää on ORK:n organisaatorakenteessa erotettu toisistaan ja käytännössä yksittäinen virkamies voi toimia joko henkilötietojen käsittelijänä tai rekisterinpitäjän roolissa, mutta ei molemmissa.

Esityksen sivulla 50 kuvatusti tietojärjestelmien tekniset toiminnallisuudet vaikuttavat siihen, miten rekisterinpitäjä voi huolehtia henkilötietojen tietoturvasäilytyksestä. Tietovaranto koostuu lähes kokonaan muiden kuin ORK:n hallinnoimista tietojärjestelmistä, jolloin sopimusten merkitys korostuu.

Henkilötietojen poistoaika rikosasioiden käsittelyjärjestelmässä

Esityksen sivulla 35 kuvatusti ehdotettua rikosasioiden käsittelyjärjestelmän tietoja koskevaa poistosäännöstä on tarkistettu jatkovalmistelun aikana siten, että tiedot olisi poistettava viimeistään kymmenen vuoden kuluttua siitä, kun asia on ratkaistu. On mahdollista, että tietojärjestelmään liittyvistä syistä tiedot voidaan joutua poistamaan nopeammin ja säilyttämään niitä erillisessä järjestelmän osassa tai säilytystietokannassa. Tästä syystä poistosäännös on kirjoitettu joustavaksi. Tämä ei kuitenkaan vaikuttaisi siihen, miten pitkään tiedot olisivat haettavissa tietovarannosta, ja käytettävissä muihin kuin tietoaaineistojen alkuperäisiin käyttötarkoituksiin.

Säilytysajasta säädettyä tulee ottaa huomioon, että voimassa olevan tietovarantolain 18 §:n mukaisesti Oikeusrekisterikeskuksen on poistettava henkilötiedot ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä sekä diaari- ja asianhallintatietojen valtakunnallisesta käsittelyjärjestelmästä kymmenen vuoden kuluessa siitä, kun asia on ratkaistu. Säilytysajalla on merkitystä myös rekisteröidylle, jos tämä haluaa käyttää tarkastusoikeuden tietoihinsa.

Hallituksen esityksessä rikosasioiden käsittelyjärjestelmän enimmäissäilytysaika on lausuntokierroksen jälkeen muutettu kymmenen vuodeksi, mikä on

Dno ORK/2768/2026

yhdenmukainen tietovarantolain 18 §:n mukaisen poistoajan kanssa. Säännös on kuitenkin kirjoitettu joustavaksi siten, että tiedot voidaan tietojärjestelmään liittyvistä teknisistä syistä poistaa rikosasioiden käsittelyjärjestelmästä jo ennen kymmenen vuoden enimmäisajan päättymistä ja siirtää erilliseen säilytystietokantaan. Joustava poistamismahdollisuus voi edelleen aiheuttaa tulkintaongelmia sen osalta, milloin ja missä muodossa tiedot ovat osa tietovarannon tietosisältöä ja miten ne ovat saatavissa tietovarannosta. Kysymys on merkityksellinen erityisesti Syyttäjälaitoksen tulevan yhteisrekisterinpitäjäaseman kannalta, sillä tietovarantolain kymmenen vuoden poistoika soveltuu jatkossa myös Syyttäjälaitokseen yhteisrekisterinpitäjänä.

Jos tiedot poistetaan rikosasioiden käsittelyjärjestelmästä, ne poistuvat samalla myös tietovarannon tietovarantolain 18 §:ssä säädetyistä osajärjestelmistä. Tietojen ollessa käytännössä yhdessä järjestelmässä, mutta samanaikaisesti kahdessa eri rekisterissä, on välttämätöntä varmistua siitä, että lainmukainen säilytysaika toteutuu kummankin rekisterin osalta. Siten lyhyempi säilytysaika ei ole perusteltu, mikäli se tosiasiasa estäisi tietojen säilymisen osana oikeushallinnon valtakunnallista tietovarantoa.

On huomioitava, että tietovarannon tiedot perustuvat aina ne tallentaneen viranomaisen omaan rekisteriin tekemiin merkintöihin ja niiden tulee vastata näitä merkintöjä. Tietojen muokkaaminen ainoastaan tietovarannossa ei ole nähdäkseni mahdollista, jos tiedot eivät ole tallessa ne alun perin tallentaneella rekisterinpitäjällä.

Tarve tietovarantolain kokonaisuudistukselle

Oikeushallinnon valtakunnallinen tietovaranto on laaja kokonaisuus, jonka jakaantuminen useisiin tietojärjestelmiin sekä sisällöllinen ulottuvuus aiheuttavat tulkintahaasteita. Kaikkia haasteita ei ole ollut mahdollista ratkaista nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä. Esimerkiksi tietovarannon tietosisältöä ei ole tarkemmin määritelty laissa tai sen esitöissä, mikä aiheuttaa epäselvyyksiä rekisterinpidon ja tietojen luovutuksen näkökulmista. Tällä on merkitystä esimerkiksi rekisteröidyn oikeuksien toteuttamista koskeissa tilanteissa: epäselvyys siitä, mihin rekisteriin tieto kuuluu, vaikeuttaa asianmukaista reagointia rekisteröidyn pyyntöihin. Lisäksi voimassa olevan tietovarantolain 6 §:n mukainen velvollisuus toimittaa tietoja tietovarantoon koskee ainoastaan ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmää tietovarannon osajärjestelmänä. ORK on aiemmassa lausunnossaan pitänyt perusteltuna, että velvollisuus ulotettaisiin kattamaan myös diaari- ja asianhallintatietojen käsittelyjärjestelmä, joka on tietoluovutusten ja henkilötietojen suojan näkökulmasta keskeisessä asemassa. Tallentamisvelvollisuuden puuttuminen diaari- ja

Dno ORK/2768/2026

asianhallintatietojen käsittelyjärjestelmän osalta on yksi niistä puutteista, jotka perustelevat tietovarantolain kokonaisuudistuksen tarvetta.

Sääntelyn kokonaistarkastelu on tarpeen. Ilman kokonaistarkastelua ei pystytä ratkaisemaan kattavasti kokonaisuuksia, jotka liittyvät tietovarannon rekisterinpidon tosiasialliseen toimivuuteen.